

ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΤΑΞΗΣ (MASTER PLAN) ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΥΔΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΥΔΑΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΩΝ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΚΟΚΑΙΡΙΑ DANIEL

Αντιμετώπιση των γεωργικών προκλήσεων της Θεσσαλίας που σχετίζονται με τα ύδατα

ΤΟΜΟΣ Ε΄ : ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

ID#: 20249B01

Φεβρουάριος 2024

Εισαγωγή

Ο γεωργικός τομέας της Θεσσαλίας αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής και πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής. Ως εκ τούτου, εάν ο γεωργικός τομέας δεν ευδοκιμήσει, η κοινωνικοοικονομική σταθερότητα ολόκληρης της περιοχής θα τεθεί σε κίνδυνο. Συνεπώς, η μείωση της γεωργίας κατά 50%, ώστε να είναι σύμφωνη με τους διαθέσιμους πόρους, θα ήταν καταστροφική. Η γεωργία είναι τρόπος ζωής για τους ανθρώπους εκεί και οι περισσότερες οικογένειες και επιχειρήσεις / υπηρεσίες εξαρτώνται είτε άμεσα είτε έμμεσα από την καλλιέργεια φυτών και την κτηνοτροφία και γαλακτοπαραγωγή, ως αγρότες, μεταποιητές, εργαζόμενοι, μεταφορείς και πάροχοι υπηρεσιών.

Ψυχοκοινωνιολογικά χαρακτηριστικά που χρήζουν αναδιαμόρφωσης

Για να μπορέσει η Θεσσαλία να "χτιστεί ξανά καλύτερα", πρέπει να γίνουν αλλαγές στην ψυχοκοινωνιολογική νοοτροπία των αγροτών τα επόμενα χρόνια. Όπως πολλοί παραδοσιακοί αγρότες σε όλο τον κόσμο, οι Θεσσαλοί αγρότες τείνουν να εμμένουν σε δοκιμασμένες τεχνικές. Αυτό πρέπει να αλλάξει. Ενώ πολλοί αγρότες στη Θεσσαλία έχουν υιοθετήσει τη στάγδην άρδευση, μελέτες έχουν δείξει ότι αντιστέκονται ακόμη και σε σχετικά μικρές αλλαγές, όπως η υιοθέτηση νέων, δοκιμασμένων αρδεύσεων ακριβείας για τη μείωση της χρήσης νερού στην καλλιέργεια βαμβακιού, παρόλο που η λειψυδρία είναι ένα πολύ σοβαρό ζήτημα. Ως εκ τούτου, είναι πιθανό να υπάρξει αντίσταση και ανησυχία μεταξύ των Θεσσαλών αγροτών όταν πρόκειται για μεγαλύτερες αλλαγές, όπως η μετάβαση σε άλλες, λιγότερο υδροβόρες καλλιέργειες, η απόπειρα παραγωγής κηπευτικών σε θερμοκήπια, η μετατροπή των καλλιεργήσιμων εκτάσεων σε οπωρώνες και η καλλιέργεια περισσότερων κηπευτικών σε ανοιχτούς αγρούς, τα οποία είναι όλα άκρως ενδεδειγμένα για την ευημερία της περιοχής.

Μελέτες έχουν καταδείξει (Καλαϊτζαντωνάκης, 2018) ότι αν μια κοινωνία στη σύγχρονη εποχή θέλει να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του μέλλοντος όσον αφορά στην επισιτιστική ασφάλεια και το περιβάλλον, πρέπει να υιοθετήσει μακροπρόθεσμες προσεγγίσεις για την οικοδόμηση και τη διατήρηση συστημάτων που καλλιεργούν την καινοτομία. Ξανά και ξανά έχει αποδειχθεί ότι η γεωργική καινοτομία και η μεταφορά τεχνολογίας θα παράγουν τρόφιμα σε πρωτοφανείς ποσότητες και βελτιωμένης ποιότητας, γεγονός που με τη σειρά του ενισχύει την οικονομική ασφάλεια. Οι μελέτες αυτές έχουν επίσης δείξει ότι τα εν λόγω συστήματα γεωργικής καινοτομίας πρέπει να

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

βρίσκονται σε συνεχή κατάσταση μεταβολής, με προσαρμογές, συμπληρωματικές επενδύσεις και νέες ανακαλύψεις που τροφοδοτούν έναν συνεχή, αειφόρο μετασχηματισμό.

Άλματα

Παρόλο που η Θεσσαλία υστερεί όσον αφορά στις καινοτόμες γεωργικές πρακτικές και τεχνολογίες, μπορεί πολύ γρήγορα ακόμα και να "ξεπεράσει" άλλες, πιο προηγμένες χώρες, αξιοποιώντας την "αρχή του άλματος". Η αρχή αυτή ορίζει ότι οι κοινωνίες που υστερούν δεν χρειάζεται να περάσουν από όλη τη διαδικασία που έχουν περάσει άλλες χώρες που έχουν πρωτοπορήσει στην τεχνολογία, επομένως επιβαρύνονται και λιγότερο. Μια κοινωνία χωρίς τηλέφωνα ή ηλεκτρικό ρεύμα μπορεί, για παράδειγμα, να μεταπηδήσει άμεσα στα έξυπνα τηλέφωνα, στις τραπεζικές συναλλαγές μέσω κινητών τηλεφώνων και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ομοίως, οι αγρότες στη Θεσσαλία μπορούν να μεταβούν απευθείας στις πιο πρόσφατες βέλτιστες πρακτικές και να παρακάμψουν τις δεκαετίες έρευνας, ανάπτυξης, δοκιμής και λάθους. Μπορούν να υιοθετήσουν άμεσα τις προηγμένες τεχνολογίες και μεθοδολογίες και να μεταβούν γρήγορα από τις χαμηλότερες βαθμίδες στην κορυφή. Μπορούν να κάνουν "άλμα προς τα εμπρός" και να ενισχύσουν την οικονομική τους ισχύ τόσο γρήγορα, ώστε ενδεχομένως να γίνουν ακόμη πιο αποδοτικοί και να παρέχουν καλύτερης ποιότητας προϊόντα με χαμηλότερο κόστος από τα έθνη που ανέπτυξαν στην πραγματικότητα αυτές τις πρακτικές, τις καινοτομίες και την τεχνογνωσία.

Αλλαγή νοοτροπίας

Προκειμένου να αναδιαμορφωθεί ο γεωργικός τομέας της Θεσσαλίας, ένας από τους ακρογωνιαίους λίθους είναι να υιοθετήσουν οι αγρότες της μια στάση συνεργασίας και αλληλεγγύης. Η συνεργασία έχει αποδειχθεί ότι είναι το βασικό στοιχείο για την επίτευξη ριζικής επιτυχίας στη γεωργία και δεν υπάρχει άλλος νοητός τρόπος για να γίνει η Θεσσαλία μια εγγυημένα βιώσιμη, ευημερούσα και ακμάζουσα περιφέρεια.

Υπάρχουν δύο ψυχοκοινωνιολογικά χαρακτηριστικά ειδικότερα που πρέπει να αναδιαμορφωθούν προκειμένου η θεσσαλική αγροτική κοινότητα να μπορέσει να "ξαναχτιστεί καλύτερα". Πρώτον, πρέπει να αναπτυχθεί μια νοοτροπία αλληλεγγύης και συμμόρφωσης, εστιάζοντας στο τί είναι καλύτερο για το ευρύτερο, συλλογικό καλό και δεύτερον, πρέπει να καλλιεργηθεί ένα ισχυρό πνεύμα συνεργασίας, διάχυσης/ μοιρασιάς και προθυμίας για προσαρμογή και καινοτομία.

Ενώ την Θεσσαλία χαρακτηρίζει η ισχυρή κοινωνική συνοχή και οι καλά δεμένες κοινότητες, δεν υπάρχει παρ' όλα αυτά στον γεωργικό τομέα, προς το παρόν τουλάχιστον, ιδιαίτερη παράδοση στη

[Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.](#)

συνεργασία μεταξύ των αγροτών σε βαθμό που παρατηρείται, για παράδειγμα, στην Ολλανδία. Οι Θεσσαλοί αγρότες είναι περισσότερο της άποψης ότι κάθε αγρόκτημα και δήμος αντιμετωπίζει ανεξάρτητα τα ζητήματα και τις προκλήσεις του. Αυτή η νοοτροπία πρέπει να ξεπεραστεί βλέποντας ότι οι λεκάνες απορροής ποταμών, οι υπόγειοι υδροφορείς και οι μεσογειακοί κυκλώνες δεν γνωρίζουν από διοικητικά σύνορα.

Ο αντίπαλος που αντιμετωπίζει η Θεσσαλία είναι τρομερός. Κατά τη διάρκεια της καταιγίδας Daniel, 3,5 δισεκατομμύρια τόνοι νερού πλημμύρισαν τις γεωργικές εκτάσεις της, προκαλώντας καταστροφές στα χωράφια στο πέρασμά τους. Αν παρομοιάσουμε το γεγονός με έναν τεράστιο στρατό εισβολής, είναι πιο εύκολο να αντιληφθούμε τη ματαιότητα της προσπάθειας κάθε πόλης και κάθε χωριού να συγκεντρώσει τη δική του πολιτοφυλακή για να προστατευτεί. Ο μόνος αξιόπιστος τρόπος για να νικήσει κανείς έναν τέτοιο εχθρό είναι η συνεργασία για να σχηματιστεί ένας τεράστιος, ενοποιημένος στρατός. Αυτή είναι η ψυχολογική νοοτροπία που πρέπει να υιοθετηθεί για την καταπολέμηση του προβλήματος των πλημμυρών και της λειψυδρίας που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή στη Θεσσαλία. Και έτσι θα επιτευχθεί ένας ισχυρός και παγκοσμίως ανταγωνιστικός γεωργικός τομέας.

Το δεύτερο ζήτημα αφορά στην ενίσχυση της προθυμίας όλων των αγροτών να ακολουθήσουν αυτή τη γραμμή και να συμμορφωθούν με τις νέες πολιτικές και τους κανονισμούς για χάρη του κοινού καλού. Ορισμένοι αγρότες στην περιοχή έχουν μια στάση μη συμμόρφωσης, η οποία επηρεάζει αρνητικά όλους τους άλλους αγρότες.

Για να "Χτίσουμε Καλύτερα", είναι σημαντικό όλοι οι αγρότες να τηρούν τις πολιτικές και τους κανονισμούς και να αποφεύγουν την κατασκευή παράνομων φραγμάτων, τη δημιουργία εγκαταστάσεων ή εκμεταλλεύσεων πολύ κοντά στα ποτάμια και την άντληση μεγάλων ποσοτήτων υπόγειων υδάτων.

Αλληλεγγύη και συμμόρφωση

Αλλαγή #1: Να πείσουμε τα ενδιαφερόμενα μέρη να ενεργήσουν προς το συμφέρον του ευρύτερου, συλλογικού καλού.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Δεν υπάρχει βεβαίως κάποιο μαγικό ραβδί που θα κάνει τους αγρότες στη Θεσσαλία να κατανοήσουν αμέσως και βαθέως ότι η συνεργασία είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωσή τους, αλλά εξετάζοντας τις ιστορίες επιτυχίας άλλων χωρών στην Ευρώπη, μπορεί κανείς να παρατηρήσει ένα ενδιαφέρον φαινόμενο: η νοοτροπία για παράδειγμα στην Ολλανδία όχι μόνο μεταστράφηκε με επιτυχία σε νοοτροπία συνεργασίας και αλληλεγγύης, αλλά έγινε και ο ακρογωνιαίος λίθος της απίστευτης επιτυχίας της χώρας στον αγροτικό τομέα. Μετέτρεψε την Ολλανδία, από μια χώρα που λιμοκτονούσε στην κυριολεξία¹, στον 2ο μεγαλύτερο εξαγωγέα αγροτικών προϊόντων στον κόσμο, δεύτερο μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες των οποίων ο πληθυσμός είναι 20 φορές μεγαλύτερος από τον πληθυσμό της. Οι Ολλανδοί αγρότες ένωσαν τα χέρια και συνεργάστηκαν για να ξεπεράσουν τις προκλήσεις που αντιμετώπιζαν και με τον τρόπο αυτό άρχισαν να μοιράζονται ελεύθερα τις γνώσεις και τις καινοτομίες μεταξύ τους. Επικεντρώθηκαν στην επίτευξη ενός κοινού στόχου και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επωφεληθούν όλοι και να δημιουργηθεί μια απaráμιλλη ιστορία επιτυχίας. Η αλλαγή νοοτροπίας δεν βασίστηκε σε ιδεολογίες αλλά οι αγρότες αναγκάστηκαν να συνεργαστούν λόγω τεράστιων προκλήσεων: η χώρα κινδύνευε να καταποντιστεί από τη θάλασσα, και η συλλογική προσπάθεια που έγινε για να αποτραπεί αυτό το ενδεχόμενο, με κοινή δράση έναντι μιας κοινής απειλής, τη φαινομενικά ανίκητη δύναμη του ωκεανού, είναι αυτό που έκανε τους αγρότες να συνεργαστούν και να μοιραστούν ανοιχτά μεταξύ τους τον τρόπο λειτουργίας των γεωργικών τεχνικών και των καινοτομιών που θα εφαρμόζονταν. Οι Ολλανδοί αγρότες συνήθισαν μάλιστα τόσο στη συνεργασία για τον μετριασμό των πλημμυρών ώστε τελικά έμαθαν να συνεργάζονται για τα πάντα, από την έρευνα και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μέχρι την εφοδιαστική αλυσίδα και την προμήθεια εφοδίων μέσω συνεταιρισμών. Αυτό το θετικό πλαίσιο συνεργασίας και αλληλεγγύης οδήγησε στο ολλανδικό αγροτικό θαύμα, όπου αυτή η μικρή, άλλοτε πεινασμένη χώρα μπόρεσε να ανταγωνιστεί επιθετικά την παγκόσμια αγορά αγροτικών προϊόντων. Ως αποτέλεσμα, όλοι οι παράγοντες του ολλανδικού γεωργικού τομέα κέρδισαν από τη συλλογική δύναμη που δημιουργήθηκε και η χώρα στο σύνολό της εκτοξεύτηκε σε μια πολύ μεγαλύτερη οικονομική ευημερία από όση θα μπορούσαν ποτέ να φανταστούν, δεδομένων και των κάποτε πολύ άσχημων συνθηκών που επικρατούσαν.

Με δεδομένο ότι οι αγρότες της Θεσσαλίας αντιμετωπίζουν πλέον έναν κοινό εχθρό και πρέπει να ενωθούν και να καταπολεμήσουν την κλιματική αλλαγή και την οξεία κρίση λειψυδρίας,

---

¹ Ο ολλανδικός λιμός του 1944-1945, γνωστός και ως χειμώνας της πείνας, ήταν ένας λιμός που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

δημιουργείται μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να ακολουθηθεί και εφαρμοστεί το "Ολλανδικό μοντέλο" και να δρομολογηθεί μια αλλαγή στην ψυχοκοινωνική νοοτροπία των Θεσσαλών αγροτών, που θα συμβάλει στην ανάδειξη της Θεσσαλίας σε κορυφαίο γεωργικό παραγωγό στην Ευρώπη.

Μια απλή ενημέρωση των ενδιαφερομένων στη Θεσσαλία για τις παρεμβάσεις υποδομής, τις στρατηγικές και τα μέτρα που πρέπει να παρθούν, και απλές οδηγίες ώστε να γίνουν πιο συνεργάσιμοι και συμμετοχικοί στην ανταλλαγή γνώσεων, μάλλον θα πέσει στο κενό. Το αίσθημα της κοινής ευθύνης και της δράσης για το καλύτερο του συλλογικού καλού είναι κάτι που πρέπει να καλλιεργηθεί έμπρακτα με τη λήψη συγκεκριμένων παρεμβατικών μέτρων. Αυτό θα βοηθήσει τα ενδιαφερόμενα μέρη να κατανοήσουν πλήρως την αναγκαιότητα και τα βαθιά οφέλη της συμμόρφωσης, καθώς και τις δυνητικά πολύ άσχημες συνέπειες του ατομικισμού και της μη συμμόρφωσης/μη συνεργασίας.

Πριν από την παρουσίαση των παρεμβατικών μέτρων για την αλλαγή της νοοτροπίας των ενδιαφερομένων, είναι σημαντική μια ανάλυση του πώς προέκυψε η οξεία κατάσταση λειψυδρίας και η χαμηλή ανθεκτικότητα στις πλημμύρες. Ενώ η χαλαρή εποπτεία και συντήρηση των ποταμών και καναλιών σίγουρα ευθύνονται, υπήρχε επίσης και μια συλλογική νοοτροπία άγνοιας των προειδοποιητικών σημαδιών. Αυτό προκύπτει συχνά και προκαλείται από τα ακόλουθα ψυχολογικά φαινόμενα:

- Temporal Discounting (προτίμηση για πρόσκαιρο όφελος): αυτό συμβαίνει όταν δίνεται προτεραιότητα στα βραχυπρόθεσμα κέρδη έναντι των μακροπρόθεσμων συνεπειών. Αυτή η γνωστική προκατάληψη καθιστά δύσκολο για τα άτομα να δουν τα σταδιακά, σωρευτικά αποτελέσματα των πράξεών τους ενώ δίνουν προτεραιότητα στα άμεσα οφέλη έναντι των μελλοντικών συνεπειών, θάβοντας ουσιαστικά το κεφάλι τους στην παροιμιώδη άμμο καθώς ένα πρόβλημα πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο.
- Tragedy of the commons (Η συμφορά των κοινόχρηστων πόρων): είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σε ό,τι αφορά τους κοινόχρηστους πόρους. Οι πόροι, τα υπόγεια ύδατα στην προκειμένη περίπτωση, γίνονται αντικείμενο υπερβολικής χρήσης και εξαντλούνται αφού τα άτομα ενεργούν με βάση το προσωπικό τους συμφέρον και όχι το συλλογικό καλό. Η συμφορά των κοινόχρηστων πόρων είναι ουσιαστικά η έλλειψη αισθήματος συνεργασίας και κοινής ευθύνης.
- Cognitive dissonance (γνωσιακή παραφωνία) μπορεί να λάβει χώρα μεταξύ της αναγνώρισης ενός προβλήματος και της ανάληψης δράσης. Οι αγρότες μπορεί να έχουν σαφείς ενδείξεις

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

ότι τα υπόγεια ύδατα πλησιάζουν στην εξάντλησή τους και ότι η πιθανότητα και η σοβαρότητα των πλημμυρών αυξάνεται αλλά εκλογικεύουν την αδράνειά τους μέσω της άρνησης, η προκατάληψη της αισιοδοξίας (της επιβαλλόμενης αισιοδοξίας) και της πεποίθησης ότι κάποιος άλλος θα αντιμετωπίσει το ζήτημα. Αυτή η αποφυγή της αντιμετώπισης δυσάρεστων αληθειών έχει ως αποτέλεσμα την αναβλητικότητα στην εφαρμογή των απαραίτητων μέτρων. Τελικά η άρνηση του προβλήματος ομαλοποιείται στη συλλογική ψυχή της κοινότητας.

Είναι ζωτικής σημασίας η ηγεσία της Θεσσαλίας να αντιμετωπίσει αυτές τις γνωστικές προκαταλήψεις και να καλλιεργήσει το αίσθημα της κοινής ευθύνης και συνεργασίας, τόσο για να συμβάλει στον μετριασμό τέτοιων ζητημάτων όσο και για να αποτρέψει παρόμοια προβλήματα στο μέλλον.

Η διόρθωση αυτής της τάσης λήψης αποφάσεων στη θεσσαλική κοινωνία είναι μια σύνθετη διαδικασία που θα απαιτήσει συνδυασμό πολιτικών δράσεων, εκπαίδευσης και κινήτρων, καθώς και τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η συνεργασία μεταξύ κυβερνητικών υπηρεσιών, ΜΚΟ, ερευνητικών ιδρυμάτων αλλά και της θεσσαλικής αγροτικής κοινότητας είναι ζωτικής σημασίας ώστε να εφαρμοστούν επιτυχώς οι λύσεις που παρουσιάζονται στο παρόν Γενικό Σχέδιο Διάταξης (Master Plan) και να διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη επιτυχία τους.

Παρόλο που είναι δύσκολο να βελτιωθεί η ποιότητα των αποφάσεων που λαμβάνονται ώστε να μην οδηγείται η περιοχή σε καταστάσεις κρίσεων σαν και αυτή της λειψυδρίας ή της μείωσης της αποτελεσματικότητας της λεκάνης απορροής για τη διαχείριση των υδάτων, υπάρχουν λύσεις. Αυτές συνοψίζονται σε μια πολύπλευρη προσέγγιση που συνδυάζει την εκπαίδευση, την ευαισθητοποίηση, τη δημιουργία κινήτρων και τη συμμετοχή της κοινότητας.

1. Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση: μια μειοψηφία των γεωργών που δεν συμμορφώνονται πρέπει να εκπαιδευτεί και να ενημερωθεί σχετικά με τις μακροπρόθεσμες συνέπειες αυτής τους της στάσης μέσω εργαστηρίων, σεμιναρίων και ενημερωτικών εκστρατειών που θα τους ευαισθητοποιήσουν αλλά και θα τους δείξουν πώς, από τη μια πλευρά η συμμόρφωση επηρεάζει θετικά τα μέσα διαβίωσής τους και από την άλλη πώς η μη συμμόρφωση επιδεινώνει το πρόβλημα για όλους.
2. Αποδοτικότητα: Η ενημέρωση των αγροτών σχετικά με την ύπαρξη ποσοτικά μετρήσιμης αποδοτικότητας και όχι ενός απλού γενικού οφέλους θα βοηθούσε πολύ. Με αυτόν τον τρόπο θα κατανοήσει καλύτερα ο κάθε αγρότης τόσο τα ατομικά όσο και τα συλλογικά οφέλη της συνεργασίας.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

3. Δεδομένα και παρακολούθηση: Η παροχή διαφανών πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο σχετικά με τη σοβαρότητα και την κατάσταση ενός ζητήματος βοηθά τους ανθρώπους να κατανοήσουν την πραγματικότητα και να υιοθετήσουν υπεύθυνες συμπεριφορές.
  4. Κίνητρα: Για την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών, οι κρατικές επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις είναι συχνά πολύ χρήσιμα εργαλεία ώστε να παρακινηθούν αλλαγές στη συμπεριφορά.
  5. Κοινοτική συνεργασία: Η αίσθηση της κοινοτικής ευθύνης επιτυγχάνεται καλύτερα με τη δημιουργία τοπικών ομάδων μέσα στις οποίες οι αγρότες ενθαρρύνονται να συνεργαστούν για τη συλλογική αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων.
  6. Κανονισμοί και επιβολή: Όταν φαινόμενα όπως η αλόγιστη χρήση και η ανεξέλεγκτη εξόρυξη υπόγειων υδάτων πρέπει να περιοριστούν, η κατανομή σαφών ποσοστώσεων είναι επιτακτική και όσοι υπερβαίνουν τις ποσοστώσεις αυτές θα πρέπει να αντιμετωπίζουν απτές κυρώσεις ή/και περιορισμούς. Η συνεπής επιβολή τέτοιων κυρώσεων ή/ και περιορισμών στέλνει ένα σαφές μήνυμα αναφορικά με τη σοβαρότητα του ζητήματος. Ίσως να βοηθούσε ως αποτρεπτικό μέτρο για την αποτροπή από την παραβατικότητα η δημοσιοποίηση των ονομάτων των τακτικών παραβατών.
  7. Οικονομική υποστήριξη: Θα πρέπει να παρέχεται στους αγρότες πρόσβαση σε χαμηλότοκα δάνεια ή επιχορηγήσεις ώστε να επενδύσουν σε τεχνολογίες που θα τους επιτρέψουν να συμμορφωθούν καλύτερα με τις νέες πολιτικές που είναι προς όφελος του κοινού καλού.
  8. Κοινοποιήσεις και συμμετοχή: Οι τοπικοί άρχοντες, οι ιδιώτες ή δημόσιοι πάροχοι συμβουλών και οι λοιπές οργανώσεις αγροτών θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά και να προωθούν βιώσιμες πρακτικές. Με τη βοήθεια τακτικών συναντήσεων με τους αγρότες και μέσω του διαλόγου και της συζήτησης, θα μπορούν να λύνονται απορίες και να προσφέρεται βοήθεια για την εφαρμογή νέων πολιτικών μειώνοντας τις δυσκολίες.
  9. Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού: Οι εκστρατείες αυτές θα πρέπει να απευθύνονται τόσο στους καταναλωτές όσο και στους γεωργούς, ώστε να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα βιωσιμότητας και υπευθυνότητας σε ολόκληρη την περιοχή.
  10. Αξιολόγηση και προσαρμογή: Ο αντίκτυπος των εφαρμοζόμενων στρατηγικών θα πρέπει να αξιολογείται τακτικά και να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες και με βάση τα μηνύματα που θα λαμβάνονται από τα προαναφερθέντα προγράμματα προσέγγισης της κοινότητας.
- 11.** Επικοινωνία: Η επικοινωνία πρέπει να διευκολύνεται, ώστε να μπορούν οι άνθρωποι να κάνουν συνειδητές επιλογές και να λαμβάνουν ορθολογικές αποφάσεις.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Νοοτροπία συνεργασίας

Αλλαγή #2: Σφυρηλάτηση ενός ισχυρότερου πνεύματος αλληλεγγύης και συνεργασίας μεταξύ των Θεσσαλών αγροτών.

Οι αγροτικές κοινότητες και οι πολιτισμοί επιβίωσαν για χιλιετίες χάρη σε μια βαθιά ριζωμένη αίσθηση του να κάνεις ό,τι είναι καλύτερο για το συλλογικό καλό. Στη σύγχρονη εποχή, παρ' όλα αυτά, υπήρξε μια στροφή προς τον ατομικισμό. Η επιστροφή στο πνεύμα αλληλεγγύης και συνεργασίας στη Θεσσαλία, προκειμένου η περιοχή να ξεπεράσει αυτή την κρίση, είναι ο τρόπος με τον οποίο αυτή θα βοηθηθεί και θα ευημερήσει τις επόμενες δεκαετίες.

Η επίτευξη μιας πιο συνεργατικής νοοτροπίας και ενός πνεύματος αλληλεγγύης μεταξύ των γεωργών και άλλων ενδιαφερομένων θα απαιτήσει συνδυασμό στρατηγικών. Αυτές περιλαμβάνουν την προσφορά κινήτρων, την υιοθέτηση νέων κανονισμών και την αλλαγή των κοινωνικών κανόνων που θα ενθαρρύνουν τους αγρότες να μοιράζονται μεταξύ τους (βλ. αναλυτικό κατάλογο μέτρων παρακάτω).

Προκειμένου οι αγρότες της Θεσσαλίας να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους στην παγκόσμια αγροτική αγορά, σημαντικό είναι να διαπρέψουν όσον αφορά στην ποιότητα των προϊόντων τους και να επιτύχουν όσο το δυνατόν χαμηλότερο κόστος παραγωγής, χωρίς να μειώσουν την εν λόγω ποιότητα. Πρέπει να κατανοήσουν ότι δεν πρέπει να ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλον αλλά τους παραγωγούς της ανοικτής παγκόσμιας αγοράς, να βλέπουν τις χώρες ως ανταγωνιστές και όχι τους άλλους παραγωγούς της περιοχής τους.

Στο ολλανδικό μοντέλο, ένα από τα κλειδιά της αστρικής επιτυχίας των αγροτών ήταν η έντονη συνεργατική προσπάθεια για καινοτόμες πρακτικές και το μοίρασμα αυτών των ανακαλύψεων μεταξύ τους, ενώ απέφευγαν να είναι στενόμυαλοι και να παίζουν με κλειστά χαρτιά.

Όταν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πραγματοποιήθηκαν αγροτικές μεταρρυθμίσεις στην Ολλανδία, οι αγρότες μοιράστηκαν απλόχερα τις γνώσεις, τις εμπειρίες και τις καινοτόμες τεχνικές μεταξύ τους, αντί να τις διαφυλάξουν ως επτασφράγιστα μυστικά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την πολύ ταχύτερη υιοθέτηση καινοτόμων τεχνικών σε ολόκληρη τη χώρα. Δεν υπήρχε η νοοτροπία του να κρατούν τις ανακαλύψεις για τον εαυτό τους. Οποιαδήποτε επιτυχία σχετικά με ένα νέο υβρίδιο ποικιλίας ή λίπασμα ή φυτοφάρμακο ή τεχνολογία μοιράζονταν άμεσα.

[Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.](#)

Οι αγρότες στη Θεσσαλία πρέπει να αναπτύξουν μια παρόμοια ανοικτή κουλτούρα, όπου η διάδοση των βέλτιστων πρακτικών και καινοτομιών θα θεωρείται ως μια ιδιαίτερα επωφελής πρακτική που αποδίδει. Δεδομένου ότι η γεωργία είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στις καιρικές συνθήκες και στις ασταθείς αγορές, οι αγρότες τείνουν να αποφεύγουν τον κίνδυνο. Υπάρχει μια ισχυρή κουλτούρα προσκόλλησης σε παλιές, αποδεδειγμένες, δοκιμασμένες πρακτικές. Αυτό ισχύει και για τη Θεσσαλία, όπου πρόσφατες μελέτες (Κάκκαβου, 2024) έδειξαν ότι η υιοθέτηση σχετικά μικρών αλλαγών, όπως οι τεχνολογίες άρδευσης ακριβείας για την παραγωγή βαμβακιού, ήταν χαμηλή και αργή.

Η αποστροφή της υιοθέτησης νέων ή καινοτόμων πρακτικών είναι μεγάλο λάθος. Ενώ ο υπόλοιπος κόσμος καινοτομεί, οι αγρότες στη Θεσσαλία θα μείνουν πίσω αν δεν ακολουθήσουν το παράδειγμά του. Για να μην χάσουν, οι αγρότες στη Θεσσαλία πρέπει να είναι ανταγωνιστικοί, και αυτό σημαίνει ότι πρέπει να είναι πρόθυμοι να καινοτομούν.

Ευτυχώς υπάρχει ένα αίσθημα εμπιστοσύνης μεταξύ των αγροτών. Εάν οι αγρότες στη Θεσσαλία δουν και ακούσουν τον τρόπο με τον οποίο άλλοι αγρότες στην περιοχή ασχολούνται με καινοτόμες εφαρμογές, είναι πολύ πιο πιθανό να δοκιμάσουν κι οι ίδιοι. Ως εκ τούτου, η καινοτομία είναι μια συνεργατική προσπάθεια και αυτό εξελίσσεται σε ένα αυτοτροφοδοτούμενο θετικό σπινάλ. Όσο περισσότεροι αγρότες συμμετέχουν σε αυτήν τόσο αυξάνεται και η αποτελεσματικότητα με γεωμετρική πρόοδο. Επομένως, η δημιουργία πολυάριθμων μικρών ομάδων μελέτης και η οργάνωση των αγροτών ώστε να επισκέπτονται τακτικά ο ένας τον άλλον για να συζητούν νέες τεχνικές που έχουν δοκιμάσει, να μοιράζονται καινοτομίες που έχουν λειτουργήσει για αυτούς και να εκθέτουν τα αποτελέσματα που αυτές τους απέφεραν, θα οδηγήσει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό, και από όλους τους αγρότες, σε μια υιοθέτηση των βέλτιστων πρακτικών. Αλλά επιπροσθέτως και σε ένα πνεύμα συνεχούς βελτίωσης, το οποίο με τη σειρά του φέρνει την καλύτερη ποιότητα, το χαμηλότερο κόστος και την αποτελεσματικότερη συνεργασία σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, ενώ πολλές επιστημονικές εργασίες και εκθέσεις υποστηρίζουν ότι οι Θεσσαλοί αγρότες είναι επιφυλακτικοί στην υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών όπως η στάγδην άρδευση, παρατηρήθηκε τελικά ότι η επικράτηση της στάγδην άρδευσης συγκεκριμένα είναι αρκετά υψηλή στην περιοχή. Αυτό δείχνει ότι οι Θεσσαλοί αγρότες γνωρίζουν ότι το νερό είναι σπάνιο και ότι η άρδευση με σταγόνες είναι πιο αποτελεσματική από τα κανόνια τεχνητής βροχής. Ως εκ τούτου, υπάρχει προθυμία τουλάχιστον ως προς την υιοθέτηση τεχνολογίας κατάλληλης για την κατάστασή τους.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Όσον αφορά στο κόστος παραγωγής, η επίτευξη οικονομιών κλίμακας είναι πολύ σημαντική. Για το λόγο αυτό, είναι επωφελές οι αγρότες να παράγουν μεγάλες ποσότητες της ίδιας καλλιέργειας. Όσο υψηλότερη είναι η/ο ένταση/ όγκος παραγωγής σε μια περιοχή, τόσο χαμηλότερο μπορεί να είναι το μοναδιαίο κόστος των εισροών ώστε μεγαλύτερες ποσότητες προϊόντων να μπορούν να προσφερθούν στη διεθνή αγορά.

Παρόλο που η ποιότητα των τροφίμων που καλλιεργούνται και μεταποιούνται στη Θεσσαλία είναι πολύ καλή, υπάρχουν πάντα περιθώρια βελτίωσης. Πολλές καινοτομίες λαμβάνουν συνεχώς χώρα όσον αφορά στις πρώτες ύλες παραγωγής, όπως σπόροι για νέες ποικιλίες καλλιεργειών ή νέα φυτοφάρμακα, αλλά και στον εξοπλισμό παραγωγής, τις διαδικασίες παραγωγής, την τεχνολογία συγκομιδής, την αποθήκευση, τη συσκευασία, τη μεταφορά κ.ο.κ. Υπάρχουν πολλές αποδείξεις ότι οι γεωργικές περιοχές όπου οι καινοτομίες υιοθετούνται εύκολα σε πρώιμο στάδιο καταφέρνουν να βελτιώσουν την ποιότητα των προϊόντων τους και να ευνοηθούν στην αγορά.

Οι Θεσσαλοί αγρότες πρέπει να εκπαιδευτούν σχετικά με τη σημασία της καινοτομίας και την ανάγκη συνεργασίας σε αυτήν, ώστε να συμμετέχουν σε εργαστήρια και διαδικτυακές εκπαιδεύσεις, να διαβάζουν δημοσιεύσεις του κλάδου και να συμμετέχουν σε προγράμματα προβολής. Η κυβέρνηση μπορεί να διευκολύνει και να επιταχύνει την ικανότητα της γεωργικής καινοτομίας με διάφορους τρόπους και πρέπει να διασφαλίσει ότι οι ακόλουθοι ενδιαφερόμενοι φορείς θα συμπεριληφθούν στη διαδικασία:

- Ενώσεις αγροτών και συνεταιρισμών (ΕΘΕΑΣ)
- η αγροτοβιομηχανία
- Ο ΕΛΓΟ Δήμητρα
- το Τμήμα Γεωπονίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- τα υπουργεία που ασχολούνται με τη γεωργία, το περιβάλλον, τις υποδομές και την οικονομία
- χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όπως η Συνεταιριστική Τράπεζα Θεσσαλίας ή η Τράπεζα Πειραιώς
- κάθε άλλο ενδιαφερόμενο μέρος που επιθυμεί να συμβάλει σε αυτή τη διαδικασία.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

1. Payoff Matrix: τα θετικά αποτελέσματα (payoff) πρέπει να αποσαφηνιστούν και, αν είναι δυνατόν, να ποσοτικοποιηθούν, έτσι ώστε κάθε αγρότης να μπορεί να αντιληφθεί ότι δεν υπάρχουν μόνο συλλογικά οφέλη από τη συνεργασία, αλλά και μεγαλύτερα ατομικά οφέλη.
2. Συνεργατικά έργα: παρόμοια με τις ασκήσεις δημιουργίας ομάδων σε μια επιχείρηση, πρέπει να ξεκινήσουν συνεργατικά έργα για να βοηθηθεί η διαδικασία, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των αγροτών στο σχεδιασμό της διαχείρισης των υδάτινων πόρων και της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και των περιοχών κατακράτησης νερού.
3. Συνεταιρισμοί: πρέπει να δημιουργηθούν περισσότεροι ή/και μεγαλύτεροι γεωργικοί συνεταιρισμοί.
4. "Όλοι για έναν και ένας για όλους": είναι επίσης σημαντικό να συμβάλλουν όλοι. Μπορεί να προκληθεί εκνευρισμός αν επιβάλλονται μέτρα λιτότητας ή αλλαγές στην επιλογή των καλλιεργειών για ορισμένους αγρότες και όχι για άλλους. Εάν, για παράδειγμα, οι αγρότες πρόκειται να αντικαταστήσουν μερικώς την καλλιέργεια βαμβακιού με μια πιο απαιτητική σε εργασία καλλιέργεια σησαμιού ή πατάτας, είναι σημαντικό οι αγρότες να συνεργάζονται με την εναλλάξ καλλιέργεια των νέων καλλιεργειών και να μοιράζονται τα εργαλεία. Με αυτόν τον τρόπο, όλοι οι αγρότες θα καταλήξουν να συνεισφέρουν και θα αναπτυχθεί ένα πνεύμα αλληλεγγύης. Όταν όλοι συνεισφέρουν και συμμετέχουν, μοιράζοντας το φόρτο εργασίας και κάνοντας μια θυσία, θα υπάρχει πολύ λιγότερη αντίσταση.
5. Καλλιέργεια της αίσθησης αδελφοσύνης: Οι θυσίες που θα πρέπει να κάνουν οι αγρότες μπορούν να διαμορφωθούν με τρόπο παρόμοιο με τον οποίο βλέπουμε και την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία: πρόκειται για μια μάχη και οι αγρότες δίνουν μάχη για την επιβίωσή τους, προστατεύοντας τα αγροκτήματα, την κληρονομιά και τις οικογένειές τους από μια απειλητική, εξωτερική απειλή και πρέπει όλοι να συμβάλουν στον καλό αγώνα.
6. Διαμεσολάβηση: Διαμεσολάβηση τρίτων (ή διαιτησία από τρίτους) θα βοηθούσε στην εξεύρεση κοινού εδάφους και θα διευκόλυνε την επιλογή λύσεων.

Εκτός από τη συνεργασία στη γεωργική παραγωγή και την καινοτομία, οι πολίτες της Θεσσαλίας πρέπει να εξασκηθούν και στη συνεργασία για την αντιμετώπιση καταστροφών, δηλαδή στην εκκένωση ανθρώπων και ζώων, στην προστασία των περιουσιακών στοιχείων, στην προετοιμασία αποθεμάτων και στην ανάθεση ρόλων και αρμοδιοτήτων. Αυτό θα σφυρηλατήσει έναν ισχυρότερο δεσμό στην κοινότητα και μια αίσθηση ενότητας και αδελφοσύνης όπου όλοι αγωνίζονται δίπλα-δίπλα, πολεμώντας έναν κοινό εχθρό.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Θα ήταν σκόπιμο να γίνει μια εκστρατεία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης που θα κάνει την αλληλεγγύη και την ενότητα μόδα. Βλέποντας ότι η Ελλάδα είναι η γενέτειρα της δημοκρατίας, ότι οι αρχαίοι Έλληνες πρωτοστάτησαν στα ίδια τα ιδανικά της συμμετοχής των πολιτών και της δράσης για το κοινό καλό, οι Θεσσαλοί θα πρέπει να αισθάνονται υπερήφανοι που κάνουν το καλύτερο για το ευρύτερο, κοινό καλό, δείχνοντας το δρόμο και για άλλες περιοχές στην Ελλάδα καθώς και για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα μπορούσε επίσης να επικαλεστεί κανείς την κληρονομιά των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων που έδιναν έμφαση στη συνεργασία για το γενικότερο καλό και την ευημερία των πολλών: ο Πυθαγόρας, ο Αριστοτέλης και ο Ζήνων υποστήριζαν τη συνεργασία με τους άλλους για την οικοδόμηση μιας πολιτισμένης κοινωνίας.

Προσπάθειες ευαισθητοποίησης του κοινού και Branding (ΠΟΠ κ.α.)

Προκειμένου να ενισχυθεί η προσπάθεια για τη βελτίωση της ποιότητας, θα πρέπει να διεξαχθεί μελέτη για το πώς μπορεί κανείς να αναζωπυρώσει με τον καλύτερο τρόπο το αίσθημα υπερηφάνειας των ανθρώπων για την περιοχή της Θεσσαλίας, για παράδειγμα με την έναρξη μιας εκστρατείας branding "Made in Thessaly" για την ενίσχυση της ταυτότητάς τους. Ίσως μπορεί να ανατεθεί σε διαφημιστικές εταιρείες να καταρτίσουν ανταγωνιστικές καμπάνιες branding και ο νικητής να ανακοινωθεί δημοσίως.

Θα πρέπει επίσης να εξεταστεί το ενδεχόμενο μιας εκστρατείας που θα αποσκοπεί στην ενίσχυση της αίσθησης πως ό,τι είναι καλό για τους πολλούς θα είναι καλό και για τον καθένα ξεχωριστά. Ο John F. Kennedy έκανε κάποτε μια διάσημη έκκληση στους συμπατριώτες του δηλώνοντας: "Μη ρωτάτε τί μπορεί να κάνει η χώρα σας για εσάς... Ρωτήστε τί μπορείτε να κάνετε εσείς για τη χώρα σας". Η υιοθέτηση ενός παρόμοιου συνθήματος θα βοηθούσε ίσως στην ενεργοποίηση των πολιτών της Θεσσαλίας ώστε να συμμορφωθούν με τα μέτρα και τις πολιτικές που προωθούνται.

Παραδείγματα πιθανών συνθημάτων:

- Όλοι για έναν και ένας για όλους
- Η ισχύς εν τη ενώσει
- Μαζί στεκόμαστε, χωρισμένοι πέφτουμε
- Ενωμένοι θα κατακτήσουμε
- Είμαστε όλοι μαζί σε αυτό
- Όλοι μαζί τώρα

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

- Ενωμένοι θα θριαμβεύσουμε
- Η συλλογική προσπάθεια φέρνει επιτυχία
- Ο κοινός σκοπός μας ενώνει
- Μεγάλο πλήθος σημαίνει δύναμη (700.000 Θεσσαλοί)

Μια εκστρατεία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με ισχυρά μηνύματα ενθάρρυνσης για ολόκληρη την περιοχή, θα δημιουργήσει πιθανότατα ένα ισχυρό αίσθημα υπερηφάνειας και σκοπού. Όπως, για παράδειγμα, το "Χτίζουμε τη Θεσσαλία ξανά καλύτερα!" που θα αναρτηθεί σε διαφημιστικές πινακίδες με σκοπό να παρουσιάσει το πώς οι Θεσσαλοί αγρότες δίνουν μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής και πρωτοστατούν, δείχνοντας στην Ευρώπη πώς να γίνει ανθεκτική στην κρίση αυτή μέσω της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Αυτό θα ενισχύσει την αποφασιστικότητά τους και την προθυμία τους να συμμορφωθούν και να συμμετάσχουν σε μια μετασχηματιστική διαδικασία.

Ο στόχος μιας τέτοιας μελέτης ή ανάλυσης θα ήταν να διαπιστωθεί ποιος τύπος εκστρατείας ευαισθητοποίησης του κοινού θα είναι ο πιο αποτελεσματικός.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Βελτίωση της ποιότητας

Για να βελτιωθεί σημαντικά η ποιότητα των προϊόντων του γεωργικού τομέα της Θεσσαλίας, απαιτείται συντονισμένη προσπάθεια στην οποία θα συμμετέχουν όχι μόνο οι αγρότες και οι μεταποιητές γεωργικών προϊόντων αλλά ολόκληρη η αλυσίδα εφοδιασμού, καθώς και όλοι οι εργαζόμενοι σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και εργοστάσια, διάφορα επαγγελματικά και ερευνητικά ιδρύματα, κυβερνητικοί φορείς και εμπειρογνώμονες marketing. Η επιτυχία της Θεσσαλίας θα εξαρτηθεί από την αφοσίωση και τη δέσμευση όλων των μερών.

Θα πρέπει να υπάρξει ένα όραμα επίτευξης ανώτερου επιπέδου στην ποιότητα των θεσσαλικών προϊόντων διατροφής, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα ώστε η περιοχή να γίνει γνωστή για την ποιότητα αυτή. Αυτό επιτεύχθηκε σε αρκετές βιομηχανίες στην Ιαπωνία, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με την μελέτη και την εκμάθηση της αυστηρής μεθοδολογίας ελέγχου ποιότητας που εισήγαγε τότε ο Franklin W. Deming. Αυτό εκτόξευσε τότε την Ιαπωνία σε τεράστια οικονομική ευημερία, παρόλο που η χώρα είχε πριν, κατά τουλάχιστον 50%, καταστραφεί. Εάν η Ιαπωνία μπόρεσε να επιτύχει τέτοια ανάκαμψη, τότε σίγουρα μπορεί και η Θεσσαλία να επιτύχει κάτι παρόμοιο.

Τα ακόλουθα μέτρα πρέπει να εφαρμοστούν προκειμένου να επιτευχθεί βελτίωση της ποιότητας στον γεωργικό τομέα της Θεσσαλίας:

- Αξιολόγηση και ευαισθητοποίηση: πρέπει να εντοπιστούν οι ελλείψεις ποιότητας και οι τομείς που χρήζουν βελτίωσης.
- Προγράμματα κατάρτισης σε βέλτιστες πρακτικές: οι εργαζόμενοι, οι παραγωγοί και οι επιχειρηματίες πρέπει να εκπαιδευτούν στις αρχές της διαχείρισης της ποιότητας και στις βέλτιστες πρακτικές. Πρέπει επίσης να βελτιωθούν οι τεχνικές δεξιότητες σε συνδυασμό με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
- Πιστοποιήσεις: οι παραγωγοί πρέπει να ενθαρρυνθούν, να λάβουν κίνητρα και να βοηθηθούν σε ό,τι αφορά στις διαδικασίες πιστοποίησης.
- Έρευνα και ανάπτυξη: πρέπει να προωθηθεί η καινοτομία στις τεχνολογίες καλλιέργειας ή στις διαδικασίες παραγωγής (στην αγροτοβιομηχανία), ώστε να δημιουργηθούν αγαθά υψηλής ποιότητας.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

- Επενδύσεις: πρέπει να γίνουν επενδύσεις στην παραγωγή ώστε να αυξηθεί η συνέπεια στην ποιότητα καθώς και να βελτιωθούν θέματα όπως οι συσκευασίες, η επωνυμία των προϊόντων και το μάρκετινγκ.
- Διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας: η έγκαιρη και οικονομικά αποδοτική παράδοση ποιοτικών προϊόντων απαιτεί τον εξορθολογισμό των διαδικασιών της αλυσίδας εφοδιασμού και τη μείωση της σπατάλης.
- Έλεγχος και διασφάλιση ποιότητας: είναι επιτακτική η ανάγκη ενθάρρυνσης των αγροτών και μεταποιητών γεωργικών προϊόντων ως προς την δημιουργία ομάδων διασφάλισης ποιότητας με σκοπό βέβαια τον έλεγχο για την διατήρηση της υψηλής ποιότητας των προϊόντων αλλά και τη συνεχή βελτίωσή τους.
- Συνεργασία και δικτύωση: η ανταλλαγή γνώσεων, η συνεργασία και η κοινή χρήση πόρων μεταξύ επιχειρήσεων, γεωργικών ενώσεων, ερευνητικών ιδρυμάτων και κυβερνητικών οργανισμών πρέπει να προωθηθεί μέσα από τη διοργάνωση εκδηλώσεων δικτύωσης, εμπορικών εκθέσεων και συνεδρίων του κλάδου, όπου θα παρουσιάζονται και θα προωθούνται οι βέλτιστες πρακτικές και η καινοτομία.
- Οικονομική στήριξη και κίνητρα: οικονομικά κίνητρα, όπως επιχορηγήσεις και χαμηλότοκα δάνεια, θα πρέπει να προσφέρονται σε επιχειρήσεις που είναι πρόθυμες να επενδύσουν σε πρωτοβουλίες βελτίωσης της ποιότητας. Θα πρέπει να θεσπιστούν προγράμματα επιβράβευσης για την αναγνώριση και την παροχή κινήτρων για εξαιρετικές επιδόσεις στην ποιότητα.
- Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των καταναλωτών: πρέπει να αναληφθούν εκστρατείες marketing και σήμανσης των προϊόντων που πληρούν τα πρότυπα υψηλής ποιότητας, ώστε να ενημερωθούν οι καταναλωτές σχετικά με τη σημασία της ποιότητας (για παράδειγμα, ως προς την καλύτερη γεύση).
- Ρυθμιστικό πλαίσιο: οι κανονισμοί και οι πολιτικές θα πρέπει να επανεξεταστούν και να αναθεωρηθούν ώστε να υπάρξει ευθυγράμμιση με τις πρακτικές που βασίζονται στην ποιότητα και τους στόχους βελτίωσης της ποιότητας στον γεωργικό τομέα και να μην εμποδίζουν τις προσπάθειες αυτές.
- Συνεχής βελτίωση: θα πρέπει να καθιερωθεί μια κουλτούρα συνεχούς βελτίωσης, όπου οι αγρότες και οι μεταποιητές θα ενθαρρύνονται να επιδιώκουν διαρκώς τη βελτίωση της

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

ποιότητας, προσαρμόζοντας τις στρατηγικές και τα προγράμματά τους με βάση τα σχόλια των καταναλωτών και τα στοιχεία των πωλήσεων.

- Παρακολούθηση και αξιολόγηση: Μετρήσεις και KPIs (Key Performance Indicators) θα πρέπει να εφαρμόζονται για τη μέτρηση του αντικτύπου των πρωτοβουλιών βελτίωσης της ποιότητας. Θα πρέπει να διενεργούνται τακτικές αξιολογήσεις για τη μέτρηση της προόδου και τον εντοπισμό τομέων που μπορούν να βελτιωθούν περαιτέρω.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Αποτροπή της μείωσης του πληθυσμού

Η μείωση του πληθυσμού στη Θεσσαλία αποτελεί απειλή για την καλύτερη επανοικοδόμηση της περιοχής, αλλά αυτό φαίνεται να αποτελεί πρόβλημα σε όλη την Ελλάδα. Ο πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 0,3% τα τελευταία 10 χρόνια, με βασικές αιτίες την υπογεννητικότητα (1,3 γεννήσεις ανά γυναίκα), την οικονομική κρίση στη χώρα μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-08, τη μετανάστευση και τη γήρανση του πληθυσμού.²

Παρ' όλα αυτά, ένας σημαντικός στόχος πρέπει να είναι η αναχαίτιση της τάσης για αστικοποίηση, όπως επίσης και να ενδιαφερθεί η νέα γενιά για την αγροτική επιχειρηματικότητα. Το μέσο για να γίνει αυτό είναι η ενίσχυση της υιοθέτησης της καινοτομίας και της συνεργασίας.

Η Θεσσαλία έχει πληθυσμό περίπου 732.000 κατοίκους³. Με βάση τον συνολικό πληθυσμό της Ελλάδας των 10,48 εκατομμυρίων, προκύπτει ότι το 6,5% ζει στη Θεσσαλία. Η πληθυσμιακή πυκνότητα της περιοχής είναι περίπου 59 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, αναδεικνύοντας το μείγμα αστικών κέντρων και εκτεταμένων αγροτικών τοπίων. Η Θεσσαλία, με έκταση περίπου 13.590 τετραγωνικά χιλιόμετρα, αποτελεί σημαντικό τμήμα της Ελλάδας, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 13% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Η δημογραφική σύνθεση της Θεσσαλίας αντικατοπτρίζει έναν ποικιλόμορφο πληθυσμό, με ένα μείγμα αστικών και αγροτικών κοινοτήτων. Πόλεις όπως η Λάρισα, με πληθυσμό περίπου 150.000 κατοίκους, και ο Βόλος, με περίπου 144.000 κατοίκους, λειτουργούν ως οικονομικοί και πολιτιστικοί άξονες. Ο πληθυσμός της περιοχής χαρακτηρίζεται από μια αρμονική συνύπαρξη παραδοσιακών ελληνικών εθίμων και σύγχρονων επιρροών, συμβάλλοντας σε μια μοναδική πολιτιστική ταυτότητα.

---

² Μελέτες έχουν δείξει ότι, ενώ τα ποσοστά (υπογεννητικότητα) συχνά επηρεάζονται από μια οικονομική ύφεση, λόγω της μείωσης των ευκαιριών απασχόλησης, ωστόσο υπάρχει μια τάση στην Ευρώπη, κατά την τελευταία δεκαετία, σύμφωνα με την οποία τα ποσοστά υπογεννητικότητας παραμένουν χαμηλά (υψηλά?) ακόμη και μέσα σε οικονομική ανάκαμψη.

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/regions/#population-change>

Το ποσοστό ανεργίας των νέων στη Θεσσαλία, το οποίο περιλαμβάνει άτομα ηλικίας 15 έως 29 ετών, ανέρχεται σήμερα στο ανησυχητικό 39,8%⁴, τοποθετώντας την στη δεύτερη θέση ανάμεσα στις περιφέρειες με τόσο υψηλά ποσοστά στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ποσοστό αυτό έρχεται σε έντονη αντίθεση με το μέσο ποσοστό ανεργίας των νέων στην ΕΕ που ανέρχεται σε 11,3%, υπογραμμίζοντας τις σημαντικές οικονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο νεότερος πληθυσμός στη Θεσσαλία.

Οι νέοι (σ.τ.μ.: που φεύγουν σήμερα για τις πόλεις) χρειάζονται απαραιτήτως για την περιοχή, γι' αυτό θα ήταν σκόπιμο να αποτραπεί η αστικοποίηση και να μειωθεί η ανεργία των νέων ενθαρρύνοντάς τους να γίνουν αγρότες. Σε πολλά μέρη του κόσμου, η αγροτική επιχειρηματικότητα έχει γνωρίσει σημαντική άνοδο τα τελευταία χρόνια. Οι ακόλουθες στρατηγικές θα βοηθούσαν στην προώθηση ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος που θα βοηθούσε στην προσέλκυση και διατήρηση νέων ταλέντων, εξασφαλίζοντας τη μελλοντική βιωσιμότητα του γεωργικού τομέα της Θεσσαλίας.

1. Εκπαίδευση και κατάρτιση

- a) Πρέπει να δημιουργηθούν εκπαιδευτικά προγράμματα και μαθήματα σχετικά με τη γεωργία, προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των νέων.
- b) Πρέπει να προσφέρονται εξειδικευμένα μαθήματα αγροτικής επιχειρηματικότητας στις γεωργικές σχολές
- c) Πρέπει να διοργανώνονται εργαστήρια, σεμινάρια και εκπαιδευτικά συνέδρια για τη διδασκαλία βασικών δεξιοτήτων, όπως οι γεωργικές πρακτικές, η οικονομική διαχείριση και το marketing.

2. Βιωματική μάθηση

- a) Θα πρέπει να δημιουργηθούν ευκαιρίες πρακτικής άσκησης και μαθητείας σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις ή σε αγροτικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό, ώστε να παρέχεται πρακτική εμπειρία.

---

⁴[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics_at_regional_level&oldid=616427#:~:text=Στην%202022%2C%20η%20υψηλότερη%20νεολαία,Στερεά%20Ελλάδα%20\(36,5%20%25\).](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics_at_regional_level&oldid=616427#:~:text=Στην%202022%2C%20η%20υψηλότερη%20νεολαία,Στερεά%20Ελλάδα%20(36,5%20%25).)

- b) Θα πρέπει να δημιουργηθούν γεωργικές θερμοκοιτίδες ή χώροι συνεργασίας όπου οι νέοι θα μπορούν να πειραματιστούν με νέες γεωργικές ιδέες και τεχνικές.

3. Συμβουλευτική και δικτύωση

- a) Οι επίδοξοι νέοι γεωργοί-επιχειρηματίες θα πρέπει να συνδεθούν με έμπειρους μέντορες που θα τους παρέχουν καθοδήγηση και υποστήριξη, μοιραζόμενοι βέβαια μαζί τους και τις δικές τους γνώσεις.
- b) Θα πρέπει να διοργανώνονται, σε τακτική βάση, εκδηλώσεις δικτύωσης και συνέδρια όπου οι νέοι γεωργοί-επιχειρηματίες θα μπορούν να συναντούν πιθανούς επιχειρηματικούς εταίρους, επενδυτές και πελάτες.

4. Οικονομική στήριξη

- a) Θα πρέπει να προσφέρονται επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις ή χαμηλότοκα δάνεια απευθυνόμενα ειδικά σε νέους γεωργούς-επιχειρηματίες ώστε να βοηθηθούν αυτοί στο ξεκίνημα ή την επέκταση των γεωργικών τους επιχειρήσεων.
- b) Θα πρέπει να διευκολύνεται η πρόσβαση σε ευκαιρίες χρηματοδότησης από την ΕΕ και σε παρόμοια προγράμματα που αποσκοπούν στη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης και της αγροτικής επιχειρηματικότητας.

5. Υιοθέτηση τεχνολογίας

- a) Θα πρέπει να προωθηθεί η χρήση σύγχρονων γεωργικών τεχνολογιών, όπως η γεωργία ακριβείας, οι συσκευές IoT και η ανάλυση δεδομένων, ώστε να καταστεί η γεωργία πιο ελκυστική για τους νέους με τεχνολογικές γνώσεις.
- b) Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων αγροτεχνολογίας με την παροχή κινήτρων για την ανάπτυξή τους.

6. Πρόσβαση στην αγορά

- a) Θα πρέπει να παρέχεται βοήθεια για την πρόσβαση στις διεθνείς αγορές με την παροχή έρευνας αγοράς, τη διευκόλυνση επαφών με αγοραστές και την υποστήριξη εξαγωγικών πρωτοβουλιών.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

- b) Η χρήση πλατφορμών ηλεκτρονικού εμπορίου και διαδικτυακού μάρκετινγκ θα πρέπει να προωθηθεί με σκοπό την προσέγγιση μιας ευρύτερης πελατειακής βάσης.

7. Καινοτομία

- a) Θα πρέπει να διοργανώνονται και να ενθαρρύνονται hackathons, προκλήσεις καινοτομίας και διαγωνισμοί που επικεντρώνονται σε προβλήματα που σχετίζονται με τη γεωργία.

8. Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού

- a) Θα πρέπει να δρομολογηθούν εκστρατείες ανάδειξης των δυνατικών οφελών της αγροτικής επιχειρηματικότητας, εστιάζοντας στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στην οικονομική ανάπτυξη και στη διατήρηση των παραδοσιακών γεωργικών πρακτικών που ενσωματώνονται στη σύγχρονη τεχνολογία.
- b) Με την προβολή των ιστοριών επιτυχίας νέων αγροτών-επιχειρηματιών θα εμπνευστούν πιθανότατα και άλλοι να πράξουν αναλόγως.

9. Υποστήριξη πολιτικής

- a) Θα ήταν σκόπιμο να δημιουργηθεί ένα υποστηρικτικό πλαίσιο γύρω από τους νέους γεωργούς-επιχειρηματίες, μέσω της συνεργασίας με τοπικές κυβερνήσεις αλλά και με την υποστήριξη πολιτικών που προωθούν την αγροτική επιχειρηματικότητα, όπως για παράδειγμα η διευκόλυνση της πρόσβασης στη γη, η απλούστευση των κανονισμών και η παροχή φορολογικών κινήτρων.

10. Πολιτιστική αλλαγή

- a) Η αντίληψη ότι η γεωργία είναι ένα ξεπερασμένο, ανεπιθύμητο ή και επικίνδυνο επάγγελμα πρέπει να αλλάξει, αναδεικνύοντας τη σημασία της στην εξασφάλιση της επισιτιστικής επάρκειας της χώρας, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αναζωογόνηση της υπαίθρου.
- b)** Θα πρέπει να προωθηθεί μια κουλτούρα επιχειρηματικότητας και πρωτοποριακού πνεύματος με τον εορτασμό των αγροτοεπιχειρηματιών και των επιτευγμάτων τους.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Μετάβαση από τους μεγαλύτερους σε ηλικία αγρότες στους νεότερους

Ο μέσος όρος ηλικίας των αγροτών στην Ελλάδα σήμερα είναι περίπου τα 55 έτη, ενώ ο μέσος όρος ηλικίας των Ελλήνων είναι τα 44 έτη. Το ίδιο ισχύει και για τους αγρότες στη Θεσσαλία, όπου ο μέσος όρος των αγροτών είναι 58 ετών. Επίσης, όπως και σε μεγάλο μέρος του κόσμου, οι Έλληνες αγρότες τείνουν να μη συνταξιοδοτούνται ποτέ. Αυτό αποτελεί πρόβλημα καθώς ο συχνά παγιωμένος τρόπος ζωής των μεγαλύτερων σε ηλικία αγροτών δεν επιτρέπει να δοθεί χώρος στους νεότερους, οι οποίοι και θα υιοθετούσαν ευκολότερα τις απαραίτητες αλλαγές στις γεωργικές πρακτικές τους και που αυτές θα εξασφάλιζαν με τη σειρά τους την επιβίωση του γεωργικού τομέα της Θεσσαλίας.

Πολλοί άνθρωποι σε ηλικία συνταξιοδότησης δυσκολεύονται ίσως να αποσυρθούν από την εργασία τους, οι αγρότες όμως αποδεικνύονται, για διάφορους λόγους, ιδιαίτερα απρόθυμοι αναφορικά με αυτό. Πρώτα απ' όλα, συχνά έχουν ένα βαθύ πάθος για τη γεωργία και βρίσκουν ικανοποίηση στον τρόπο ζωής τους, καθώς συνεπάγεται αυτός μια βαθιά σχέση με την τοπική κοινότητα και μια αίσθηση σκοπού και υπερηφάνειας που απορρέει από την συμβολή τους στην παροχή τροφής. Πολλοί αγρότες συνεχίζουν για οικονομικούς λόγους: όπως πολλοί αυτοαπασχολούμενοι, έτσι και οι αγρότες τείνουν να μην έχουν επαρκείς αποταμιεύσεις για συνταξιοδότηση, γεγονός που τους δυσκολεύει να συνταξιοδοτηθούν με άνεση.

Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, οι κυβερνήσεις έχουν καταφύγει στη δημιουργία προγραμμάτων μέσω των οποίων οι γηράσκοντες αγρότες (ιδίως εκείνοι που αντιστέκονται σθεναρά στις αλλαγές και βασίζονται σε παρωχημένες γεωργικές πρακτικές που ρυπαίνουν υπερβολικά) λαμβάνουν χρηματικές αποζημιώσεις με την απαίτηση να σταματήσουν οριστικά τη γεωργία.

Επιτακτική ανάγκη αποτελεί τόσο μια αποτελεσματική στρατηγική διαδοχής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων από γενιά σε γενιά, όσο και εναλλαγές στις καλλιεργούμενες εκτάσεις ώστε να διασφαλιστεί η μελλοντική βιωσιμότητα του γεωργικού τομέα της Θεσσαλίας και η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των συστημάτων παραγωγής τροφίμων. Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη η ψυχική υγεία και ευημερία των αγροτών, καθώς αυτοί έχουν συχνά ισχυρή συναισθηματική σύνδεση με το επάγγελμα και τη γη τους, τα οποία και αποτελούν βασικές πτυχές της ταυτότητας και του κοινωνικού τους ανήκειν. Η προοπτική της παραίτησης από την γεωργική δραστηριότητα και της συνταξιοδότησης μπορεί να είναι πολύ τρομακτική. Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι πρωτοβουλίες όπως μια οργανωμένη κοινότητα για ηλικιωμένους αγρότες, θα βοηθούσαν πολύ στην παροχή

[Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.](#)

αίσθησης σκοπού και κοινωνικής σύνδεσης, διευκολύνοντας τις ανησυχίες που συνδέονται με τη διαδοχή των γενεών στην γεωργική δραστηριότητα και τη συνταξιοδότηση από το επάγγελμα. Μια τέτοια κοινότητα θα παρείχε επίσης υποστήριξη επί ίσοις όροις, διευκολύνοντας την ανταλλαγή γεωργικών γνώσεων μεταξύ των γενεών. Ενώ η κοινωνική ένταξη και οι δραστηριότητες με νόημα είναι σημαντικές για όλους τους ανθρώπους, οι αγρότες στις αγροτικές περιοχές είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι.

Προκειμένου να διευκολυνθεί η επιτυχής διαδοχή στη γεωργική δραστηριότητα, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να αντιμετωπίζουν με ευαισθησία την κοινωνική και συναισθηματική σημασία της γεωργικής δραστηριότητας και να φροντίζουν για την ευημερία και την διατήρηση του κοινωνικού γίνεσθαι/ ανήκειν των πιο ηλικιωμένων γεωργών, χωρίς να επικεντρώνονται μονάχα στη νεότερη γενιά.

Η μετάβαση από τις συχνά ξεπερασμένες τεχνικές των ηλικιωμένων αγροτών στις βιώσιμες πρακτικές που μπορούν ευκολότερα να υιοθετηθούν από τους νεότερους δεν θα είναι εύκολη. Οι ακόλουθες παρεμβάσεις θα βοηθούσαν:

- Οικονομικά κίνητρα: η κυβέρνηση μπορεί να προσφέρει οικονομικά κίνητρα ή επιδοτήσεις στους ηλικιωμένους αγρότες ώστε να αποσυρθούν ή να μεταβιβάσουν τις εκμεταλλεύσεις τους σε νεότερους αγρότες που είναι πρόθυμοι να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες πρακτικές. Τέτοια κίνητρα θα μπορούσαν να αποτελούν φορολογικές ελαφρύνσεις, πακέτα συνταξιοδότησης ή επιχορηγήσεις για το σχεδιασμό της διαδοχής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
- Μάθηση μέσω του δικτύου: δημιουργία δικτύων μάθησης όπου οι μεγαλύτεροι σε ηλικία αγρότες και οι νεότεροι θα μπορούν να ανταλλάσσουν γνώσεις και εμπειρίες, ώστε να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των γενεών και να ενθαρρυνθούν οι πιο ηλικιωμένοι αγρότες να παραδώσουν τα ηνία σε έναν διάδοχό τους.
- Σύνδεση με την κοινότητα/ δίκτυο: η διοργάνωση συζητήσεων στην τοπική κοινότητα ή στα μέσα ενημέρωσης σχετικά με τη σημασία της βιώσιμης γεωργίας και τα οφέλη της μετάβασης σε νεότερες πρακτικές μπορεί να συμβάλει στην υποστήριξη αλλαγών και να ενθαρρύνει τους ηλικιωμένους αγρότες να σκεφτούν το ενδεχόμενο συνταξιοδότησης.
- Υποστηρικτική πολιτική: μπορούν να εφαρμοστούν πολιτικές που θα προωθούν τη βιώσιμη γεωργία και θα παρέχουν στήριξη στους γεωργούς που είναι πρόθυμοι να αποχωρήσουν και να παραδώσουν τα ηνία σε νεότερους διαδόχους. Αυτοί με τη σειρά

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

τους θα είναι πιθανότατα πιο ανοιχτοί στην υιοθέτηση σύγχρονων τεχνικών και πρακτικών εξοικονόμησης νερού και θα προωθήσουν έτσι την ανθεκτικότητα του γεωργικού τομέα στη Θεσσαλία. Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν κανονισμούς σχετικά με τη χρήση του νερού, τα είδη των καλλιεργειών και οδηγίες για την καλλιέργεια σε θερμοκήπια.

- Προγραμματισμός διαδοχής: καίριας σημασίας θα ήταν η ενθάρρυνση των ηλικιωμένων αγροτών ώστε να σκεφτούν σχέδια διαδοχής για τα αγροκτήματά τους, περιλαμβανομένης της μεταβίβασης της ιδιοκτησίας τους σε νεότερους αγρότες που είναι προσηλωμένοι σε βιώσιμες πρακτικές. Αυτό θα μπορούσε, για παράδειγμα, να λάβει τη μορφή παροχής δωρεάν ή επιδοτούμενων νομικών συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Μετριασμός των εντάσεων

Πολλά από τα μέλη της γεωργικής κοινότητας έχουν πληγεί και αυτό, λογικά, δημιουργεί έντονη δυσαρέσκεια και αποδοκιμασία της κυβέρνησης. Υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος η δυσαρέσκεια αυτή να επιδεινωθεί και να μετατραπεί σε ξεσηκωμό των αγροτών. Τέτοιος ξεσηκωμός παρατηρείται σε πολλά μέρη της Ευρώπης σήμερα, με τους αγρότες σε διάφορες χώρες να διαμαρτύρονται για την κατάργηση των επιδοτήσεων καυσίμων και των φοροαπαλλαγών, καθώς και για την εισροή φτηνού εργατικού δυναμικού και σιτηρών από την Ουκρανία. Το τελευταίο διάστημα ομάδες με έως και 10.000 αγρότες διαδήλωναν και έκλειναν δρόμους σε ένδειξη διαμαρτυρίας έναντι κυβερνητικών μέτρων όπως η κατάργηση των επιδοτήσεων καυσίμων και των φοροαπαλλαγών.

Σχήμα 1: Διαμαρτυρίες αγροτών σε όλη την Ευρώπη (Φεβ 2024)

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Περιθωριακά και εξτρεμιστικά πολιτικά κινήματα συμμετέχουν επίσης ενεργά σε τέτοιες διαδηλώσεις και γι' αυτό υπάρχει αυξανόμενη ανησυχία ότι οι εξεγέρσεις μπορεί να γίνουν βίαιες ή/και να χρησιμοποιηθούν προς όφελος αυτών των εξτρεμιστικών μερών. Ο αντικαγκελάριος της Γερμανίας βρέθηκε τον Ιανουάριο κοντά στο να δεχτεί επίθεση από εκατοντάδες εξαγριωμένους αγρότες που διαμαρτύρονταν για την κυβερνητική απόφαση για περικοπή των επιδοτήσεων καυσίμων. Ακροδεξιά κόμματα τόσο στη Γερμανία όσο και στην Ολλανδία, την Ιταλία, τη Γαλλία και την Ισπανία παροτρύνουν ενεργά τα μέλη τους να διεισδύσουν στις διαμαρτυρίες των αγροτών. Ενώ, επί του παρόντος, οι πιο δυναμικές διαμαρτυρίες λαμβάνουν χώρα στη Γερμανία, οι αγροτικές ενώσεις στην Ισπανία παροτρύνουν τα μέλη τους να μιμηθούν τους Γερμανούς αγρότες και να οδηγήσουν, στα τέλη Φεβρουαρίου, τα τρακτέρ τους στη Μαδρίτη για να διαμαρτυρηθούν.

Στην Ανατολική Ευρώπη, οι διαμαρτυρίες των αγροτών επικεντρώνονται περισσότερο στις συνέπειες του πολέμου κατά της Ουκρανίας, επειδή η ΕΕ έχει χορηγήσει στην Ουκρανία προσωρινή άδεια να εξαγει και να πουλάει τα γεωργικά της προϊόντα ατελώς σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολύ σημαντικές οικονομικές απώλειες μεταξύ των αγροτών της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς η χαμηλή τιμή στα σιτηρά πλήττει, τουλάχιστον προσωρινά, το εισόδημά τους.

Ρουμάνοι αγρότες και φορτηγατζήδες διαμαρτύρονται στο Βουκουρέστι και προσπαθούν ακόμη και να εμποδίσουν την είσοδο ουκρανικών φορτηγών στη Ρουμανία. Οι αγρότες απαιτούν ταχύτερη καταβολή των αποζημιώσεών τους ώστε να μπορέσουν να αντισταθμίσουν την εισροή φθηνών ουκρανικών σιτηρών. Οι φορτηγατζήδες απ' την μεριά τους είναι ενοχλημένοι που οι Ουκρανοί συνάδελφοί τους, φεύγοντας από την εμπόλεμη χώρα τους, καταλαμβάνουν τις κενές θέσεις εργασίας με χαμηλότερους μισθούς. Οι Ρουμάνοι αγρότες είναι επίσης δυσαρεστημένοι που δεν επιλέγονται για τραπεζικά δάνεια, λόγω των δυσκολιών που επικρατούν τελευταία, και υποστηρίζουν ότι εμπνέονται από τις διαμαρτυρίες των Γερμανών αγροτών.

Το επάγγελμα του αγρότη διαφέρει σε σχέση με άλλα επαγγέλματα επειδή οι αγρότες βρίσκονται στο έλεος του καιρού και του κλίματος. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Θεσσαλοί αγρότες σήμερα, οι οποίες επιδεινώνονται από το άγχος για έλλειψη νερού και από τις καταστροφές που προκάλεσαν δύο κυκλώνες μέσα σε μόλις 3 χρόνια, μπορούν να οδηγήσουν σε οριακό σημείο. Προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο τα παράπονα των αγροτών να εξελιχθούν σε εξέγερση, ή οι αγρότες να υποκύψουν σε καιροσκόπους εξτρεμιστές ή περιθωριακά πολιτικά κόμματα, είναι σκόπιμο να υιοθετηθεί μια προληπτική προσέγγιση και να εφαρμοστούν τα ακόλουθα μέτρα:

[Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.](#)

1. Τακτικός διάλογος: πρέπει να ενισχυθούν οι διάλογοι επικοινωνίας μεταξύ των κυβερνητικών αρχών, των γεωργικών οργανώσεων και των γεωργών. Με την πραγματοποίηση τακτικών συναντήσεων και διαβουλεύσεων, τα ζητήματα μπορούν να εντοπιστούν έγκαιρα και να βρεθούν αμοιβαία αποδεκτές λύσεις.
2. Στήριξη εισοδήματος
3. Πρόσβαση σε πιστώσεις και επιδοτήσεις: ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί εδώ ώστε να διευκολυνθούν οι επενδύσεις σε σύγχρονο γεωργικό εξοπλισμό. Αυτό θα βελτιώσει την παραγωγικότητα της γεωργικής δραστηριότητας και, ως εκ τούτου, το εισόδημα, το οποίο με τη σειρά του θα δημιουργήσει περισσότερα φορολογικά έσοδα.
4. Αύξηση εσόδων: οι αγρότες θα πρέπει να τύχουν στήριξης ώστε να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγορές για διάθεση προϊόντων υψηλότερης αξίας ώστε να μειώσουν τη μεταβλητότητα του εισοδήματός τους.
5. Βελτίωση των υποδομών: πρέπει να βελτιωθούν οι γεωργικές υποδομές και να δοθεί βάρος στην κατασκευή, επισκευή ή συντήρηση των αρδευτικών καναλιών, των αναχωμάτων και των ρεμάτων.
6. Ασφάλιση: πρέπει να δημιουργηθούν προγράμματα γεωργικής ασφάλισης που να προστατεύουν τους αγρότες από κινδύνους που σχετίζονται με τις καιρικές συνθήκες. Έτσι θα εφαρμοστεί ένα δίκτυο ασφαλείας σε περιόδους καταστροφών ή αντιξοοτήτων.
7. Στήριξη νέων γεωργών: βλέπε μέτρα που αναφέρονται παραπάνω.
8. Ρυθμιστικές μεταρρυθμίσεις: θα πρέπει να μειωθεί η γραφειοκρατία και οι νέες πολιτικές θα πρέπει να είναι φιλικές προς τους αγρότες και να ευνοούν την καινοτομία.
9. Αύξηση των υπηρεσιών προς τους αγρότες (πχ εκπαιδευτικά σεμινάρια ή συμβουλές από γεωπόνους στο χωράφι)

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

10. Δίκτυα κοινωνικής ασφάλειας: πρέπει να παρέχεται επιπλέον βοήθεια σε περιόδους δυσκολιών, οικονομικής ύφεσης ή καταστροφών που προκαλούνται από την κλιματική κρίση.

11. Επίλυση συγκρούσεων: Πρέπει να δημιουργηθούν αποτελεσματικοί μηχανισμοί για την επίλυση διαφορών μεταξύ των γεωργών και άλλων ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνητικών υπηρεσιών, των μεταποιητών και των εμπόρων λιανικής πώλησης, ώστε να αποφευχθεί η κλιμάκωση των συγκρούσεων.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Μείωση των γραφειοκρατικών εμποδίων

Η Ελλάδα έχει ένα ιστορικά πολύπλοκο γραφειοκρατικό σύστημα, το οποίο και μπορεί συχνά να αποτελέσει πρόκληση στην ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων και την οικονομική ανάπτυξη. Ενώ ήδη γίνονται προσπάθειες μείωσης της γραφειοκρατίας, η Θεσσαλία πρέπει να ξαναχτιστεί καλύτερα και αυτή θα ήταν ίσως η κατάλληλη στιγμή για μια μεταρρύθμιση της γραφειοκρατικής νοοτροπίας.

Η αντιμετώπιση της υπερβολικής γραφειοκρατίας είναι μια σύνθετη και πολύπλευρη υπόθεση. Πρόκειται για μια μακροπρόθεσμη προσπάθεια και η πρόοδος μπορεί να είναι σταδιακή, απαιτώντας συνδυασμό νομοθετικών αλλαγών, διοικητικών δράσεων και δέσμευσης για συνεχή βελτίωση. Είναι ζωτικής σημασίας να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ της ρύθμισης και της προστασίας των δημόσιων συμφερόντων, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι μεταρρυθμίσεις αυτές δεν θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια, την υγεία ή τα περιβαλλοντικά πρότυπα.

Ακολουθεί κατάλογος μέσων με την βοήθεια των οποίων θα μπορούσε κανείς να μειώσει τη γραφειοκρατία:

1. Ρυθμιστική μεταρρύθμιση:
  - a. Οι υφιστάμενοι κανονισμοί πρέπει να επανεξεταστούν διεξοδικά, ώστε να εντοπιστούν και να διορθωθούν τυχόν περιττά ή υπερβολικά επαχθή σημεία.
  - b. Οι κανονισμοί πρέπει να απλοποιηθούν και να εξορθολογιστούν, όπου είναι δυνατόν, μειώνοντας τον αριθμό των γραφειοκρατικών βημάτων που απαιτούνται για τη συμμόρφωση.
  - c. Πρέπει να καθιερωθούν σαφή και αντικειμενικά κριτήρια για τους κανονισμούς, διασφαλίζοντας έτσι ότι η βάση θα βρίσκεται πάντα σε αξιόπιστα στοιχεία και την εκτίμηση του κινδύνου.

2. Ψηφιοποίηση και αυτοματοποίηση
  - a. Οι διαδικασίες πρέπει να αυτοματοποιηθούν με την εφαρμογή ψηφιακών πλατφορμών και τεχνολογίας, μειώνοντας έτσι τη γραφειοκρατία και τις διοικητικές δυσχέρειες.
  - b. Πρέπει να αναπτυχθούν ηλεκτρονικά συστήματα φιλικά προς το χρήστη και να εκπαιδευτούν οι πολίτες στη χρήση τους για την υποβολή αιτήσεων, την αλληλεπίδραση με τους οργανισμούς και την πρόσβαση σε πληροφορίες.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

3. Μελέτη των επιπτώσεων
  - a. Οι αξιολογήσεις των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προτεινόμενων κανονισμών θα πρέπει να καταστούν υποχρεωτικές και να είναι επίσης διαθέσιμες στο κοινό για έλεγχο και συμβολή από τους ενδιαφερόμενους φορείς.
4. Διαφάνεια και συμμετοχή του κοινού
5. Λογοδοσία
  - a. Πρέπει να θεσπιστούν μηχανισμοί που θα καθιστούν τις κυβερνητικές υπηρεσίες υπόλογες για υπερβολική γραφειοκρατία και γραφειοκρατικές καθυστερήσεις.
  - b. Πρέπει να εφαρμοστούν μετρήσεις επιδόσεων και στόχοι για τη μέτρηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των ρυθμιστικών οργάνων.
6. Ευελιξία στους κανονισμούς
  - a. Οι κανονισμοί θα πρέπει να προσαρμόζονται στο μέγεθος της εκάστοτε επιχείρησης ή κλάδου.
  - b. Θα πρέπει να προβλεφθούν εξαιρέσεις ή απλουστευμένες απαιτήσεις συμμόρφωσης για τις μικρές ή νεοσύστατες επιχειρήσεις, ώστε να μειωθεί η κανονιστική τους επιβάρυνση.
7. Δια-υπηρεσιακός συντονισμός
  - a. Με καλύτερο συντονισμό και συνεχή επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων κυβερνητικών υπηρεσιών θα μειωθούν οι επικαλύψεις και οι αντικρουόμενοι κανονισμοί.
  - b. Πρέπει να θεσπιστούν μηχανισμοί επίλυσης δια-υπηρεσιακών διαφορών και συγκρούσεων.
8. Πολιτική βούληση και ηγεσία
  - a) Η ισχυρή πολιτική ηγεσία και βούληση είναι απαραίτητες για την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων. Οι πολιτικοί ηγέτες πρέπει να είναι πρόθυμοι να δώσουν προτεραιότητα στη μείωση της γραφειοκρατίας και να παράσχουν πόρους για την υποστήριξη της υλοποίησης των μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

9. Επιτυχημένες διεθνείς πρακτικές

- a. Θα πρέπει να μελετηθούν και να υιοθετηθούν πρακτικές από ευρωπαϊκές χώρες που έχουν ήδη μειώσει με επιτυχία τη γραφειοκρατία.

10. Παρακολούθηση και αξιολόγηση

- a. Θα πρέπει να υπάρξει αξιολόγηση από τις επιχειρήσεις, τους πολίτες και τους εμπειρογνώμονες, ώστε να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων και, αν χρειάζεται, να γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές.

Αγροτικές Ενώσεις

Η ιστορία έχει δείξει ότι όταν οι αγρότες ανήκουν σε έναν ισχυρό Αγροτικό Σύλλογο, αυτό τους ενισχύει ποικιλοτρόπως. Η Ελλάδα δεν διαθέτει ισχυρό πανελλαδικό αγροτικό σύλλογο, όπως συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες αλλά υπάρχει ένας αριθμός τοπικών και περιφερειακών γεωργικών οργανώσεων, συνεταιρισμών και ενώσεων που εκπροσωπούν διάφορους τομείς της γεωργίας.

Οι μεγάλες (σ.τ.μ.: και επιτυχημένες) γεωργικές ενώσεις σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες προάγουν τη συνοχή και την οικονομική ευρωστία. Αυτό επιτρέπει με τη σειρά του τη δημιουργία ενός αριθμού «υποκαταστημάτων» τους που μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες όπως οι ακόλουθες:

- συμβουλευτική και λογιστικές υπηρεσίες για αγρότες
- πιστοποίηση ποιότητας
- ασφάλιση
- συλλογικές συμβάσεις αγορών (για αγροτικά εφόδια ή μηχανήματα)
- μεταποίηση και εμπορία προϊόντων
- ανάπτυξη στρατηγικής
- εκδόσεις (έντυπα και διαδικτυακά μέσα)

Η ενίσχυση των γεωργικών ενώσεων στην Ελλάδα και η διασφάλιση της καινοτομίας, της συνεργασίας και της συμμόρφωσης θα είναι πιθανότατα ισχυρά μέσα που θα κάνουν τους αγρότες στη Θεσσαλία να υιοθετήσουν αυτές τις αλλαγές.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.

Κοινωνιολογική μελέτη

Δεδομένου ότι οι κάτοικοι της Θεσσαλίας θα πρέπει να συμμετέχουν σε σημαντικό βαθμό στην πολύπτυχη αποκατάσταση της περιοχής τους, πρέπει πρώτα να διεξαχθεί μια ολοκληρωμένη κοινωνιολογική μελέτη σε συνδυασμό με το σχεδιασμό των έργων. Έτσι θα εξασφαλιστεί η πλήρης συνεργασία και η ικανότητά τους να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση και να βάλουν την καρδιά και την ψυχή τους στη μεταμόρφωση της Θεσσαλίας και την αναζωογόνηση του αγροτικού της τομέα.

Τα τεύχη δημοπράτησης μιας τέτοιας μελέτης θα πρέπει πρωτίστως να περιέχουν τη χαρτογράφηση των κινήτρων και των συμφερόντων όλων των βασικών ενδιαφερομένων: όχι μόνο των μεμονωμένων αγροτών και των αγροτικών επιχειρήσεων αλλά και των αγροτικών συνεταιρισμών, των κυβερνητικών υπηρεσιών και των τοπικών κοινοτήτων. Στη συνέχεια θα πρέπει ν' ακολουθήσει η επιλογή του τρόπου με τον οποίο θα πειστούν όλοι να δεχτούν τη συμμόρφωση και τη συνεργασία, την σημασία της διαδοχής των γενεών και την υιοθέτηση της καινοτομίας.

Πρόσθετες συστάσεις

Θα ήταν σκόπιμο να δοθεί εντολή στη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας να ασκεί δίωξη κατά των υπαλλήλων που αμελούν να εκτελέσουν τα καθήκοντά τους όσον αφορά στη διαχείριση των πλωτών οδών ή που δεν ακολουθούν τις εντολές σε περιόδους έκτακτης ανάγκης.

Θα πρέπει επίσης να διατεθούν κονδύλια για την αστυνόμευση των ποταμών, των ρεμάτων και των καναλιών, ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν θα ανεγείρονται παράνομα φράγματα από κάποιους, καθώς και για την αστυνόμευση των γεωργικών εκτάσεων, ώστε να διαπιστωθεί ότι δεν ανοίγονται παράνομες γεωτρήσεις.

Ανεπίσημη μετάφραση από τα αγγλικά. Σε κάθε περίπτωση, το πρωτότυπο, αγγλικό κείμενο θεωρείται ως βάση για την ερμηνεία του σχεδίου.